

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lapin kauppakamarin lausunto Suomen Arktisen politiikan strategiasta

Nyt lausunnolla oleva Suomen Arktisen politiikan strategia on järjestyksessä neljäs, kun otetaan huomioon vuonna 2017 tehty päivitys edelliseen vuoden 2013 arktiseen strategiaan. Uusi strategia on valmisteltu hallitusohjelman mukaisesti ja sitä on käsitelty Arktisessa neuvottelukunnassa, jossa myös Lapin kauppakamarilla on ollut edustus ja myös mahdollisuus vaikuttaa strategian laatimiseen. Maailman ja myös arktisen alueen tilanne on muuttunut aiempien Suomen arktisten strategioiden jälkeen. Geopoliittinen tilanne on muutoksessa ja se heijastuu entistä enemmän pohjoiseen. Turvallisuuspoliittiset kysymykset ovat nousseet entistä enemmän esille. Toisaalta myös tiedot ilmastonmuutoksen vaikutuksista arktisella alueella ovat vuosien varrella täsmentyneet.

Uusi arktinen strategia on onnistunut edeltäjiään paremmin rakentamaan näkemyksen siitä, mitä arktisuus on Suomen omalla alueella ja mitä muuta se meille tarkoittaa. Lausunnolla oleva luonnos on entisiä strategioita tiiviimpi ja selkeämpi sekä pituudeltaan sopivana myös paremmin luettava. Strategian lopulliseen versioon eräitä ilmaisuja ja tavoitteita voisi vieläkin selkeyttää. Lapin kauppakamarin esitykset ovat tässä lausunnossa jäljempänä.

Kokonaisuuteen liittyvät Lapin kauppakamarin kommentit:

Kauppakamari on erityisen tyytyväinen siihen, että uusi strategia ottaa ensimmäisen kerran esille sen, mitä arktinen alue tarkoittaa Suomen oman alueen kannalta. Lapin mainitseminen maantieteellisenä Suomen arktisena alueena on tärkeä linjaus. Koko Suomen määrittelemine arktiseksi maaksi on totta kai aivan oikein ja samoin myös Barentsin alueen yhteistyöhön osallistuvien eteläisten maakuntien Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Karjalan erityisaseman

korostaminen. Yhteistyön tekijöinä mainitaan aivan oikein myös kunnat ja maakuntien liitot. Myös kauppakamareilla on Barentsin alueella ollut runsaasti yhteistyötä, joka jatkuu edelleen.

Pohjoiskalotin neuvosto on Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisimpien läänien ja maakuntien jo yli 50 vuotta sitten perustettu yhteistyöorganisaatio. Strategian tekstissä on mainittu myös Pohjoismainen yhteistyö ja sitä tekevät organisaatiot, joista Pohjoismaiden ministerineuvosto tekee läheistä yhteistyötä ja myös osaltaan rahoittaa Pohjoiskalotin neuvostoa. Tältä pohjalta myös Pohjoiskalotin yhteistyön voisi mainita Suomea ja arktisen yhteistyön rakenteet- kohdassa.

Strategialuonnos ottaa edeltäjiään paremmin huomioon myös Lapissa asuvat ihmiset. Maininta siitä, että Suomen sisäisessä kontekstissa arktinen alue tarkoittaa etenkin Lappia. Alueen väestömäärä sekä sen kehitys selkeyttävät kuvaa Lapista maakuntana. Alkuperäiskansa saamelaiset otetaan myös huomioon merkittävänä osana Lapin väestöä pohjoisimmissa kunnissa sekä sen osuus kokoko väestömäärästä. Lapin kauppakamari pitää myös hyvänä strategiassa mainittua tavoitetta tukea koko alueen ihmisten huomioimista Arktisen neuvoston työssä.

Lausunnolla oleva strategia käsittelee varsin laajasti myös talouteen ja elinkeinoelämään liittyviä asioita. Lapin kauppakamarin mielestä tätä osaa strategiasta tulisi edelleen tiivistää ja selkeyttää. Erityisesti jää kaipaamaan lisätietoja Suomen pohjoisosan naapurialueista, Pohjois-Ruotsista, Pohjois-Norjasta ja Luoteis-Venäjän pohjoisista alueista. Niillä on yli sadan vuoden teolliset perinteet ja niiden taloudellinen kehitys on ollut viime vuosina voimakasta. Strategiassa tai sen liitteenä pitäisi olla yhteenveto edellä mainitun alueen, toisin sanoen Euroopan arktisen alueen elinkeinorakenteesta, teollisuudesta, kaupasta, matkailusta ym. sekä käynnissä olevista että myös suunnitelluista investoinneista.

Arktisen alueen luonnonvarat ovat merkittävät ja yhä pääasiallisesti hyödyntämättä ja niitäkin voitaisiin kuvata paremmin. Taloudellinen toiminta, ympäristönsuojelu ja alkuperäiskansojen perinteiset elinkeinot eivät ole ristiriidassa keskenään. Suomen elinkeinoelämä on jo nyt osoittanut mahdolliseksi toimia pohjoisessa tavalla, joka varmistaa kestävä ja vastuullisen talouskasvun sekä luonnonvarojen käytön vaarantamatta herkkää luontoa, sen monipuolisuutta sekä ilmasto. Lapin elinkeinoelämän toiminta niin makailussa, teollisuudessa, kaivostoiminnassa sekä liikenteessä on ollut jo pitkään kestävä ja sama trendi vahvistuu edelleen kuluvan vuosikymmenen aikana.

Myös strategialuonnoksessa infrastruktuuria ja logistiikkaa koskeva osa kaippaa selkiyttämistä. Lapin kautta naapurialueille johtavien liikenneyhteyksien merkitystä koko Suomen elinkeinoelämälle voisi arvioida tarkemmin. Luonnoksen eri osissa on useasti mainittu avautuvat uudet merireitit ja niistä Suomea lähin eli Koillisväylä myös nimeltä. Jostakin syystä edellä mainitussa luvussa asiat jäävät ikään kuin luettaviksi rivien välistä eikä niitä saada ilmaistua suoraan. Tämä pitää lopullisessa versiossa toteuttaa paremmin, koska Koillisväylä ja useat rautatieyhteydet Aasian ja Euroopan kesken avaavat uusia mahdollisuuksia talousyhteistyölle sekä korostavat arktisen alueen merkitystä myös maailman taloudessa. Lisäksi kuluvan vuoden toukokuussa tapahtuva Arktisen neuvoston

puheenjohtajuuden siirtyminen Venäjälle merkitsee käytännössä myös Koillisväylään liittyvien asioiden esille tuloa useassa eri yhteydessä.

Lapin kauppakamari kannattaa myös erityisen lämpimästi strategiassa mainittua Suomen tavoitetta olla johtava EU:n arktinen jäsenmaa. EU on päivittämässä omaa arktista strategiassa ja prosessi on vielä keskeneräinen, joten Suomi voisi aloittaa uuden arktisen strategian toteuttamisen vaikuttamalla entistä aktiivisemmin EU:n strategian sisältöön.

Yksityiskohtaiset kommentit painopistealueittain

Painopistealue 1: Ilmastonmuutos, hillintä ja sopeutuminen

Lapin kauppakamari on samaa mieltä strategian kanssa siinä, että ilmastonmuutoksen torjuminen on tärkein tavoite ja kaikkien tehtävä. Kauppakamari on vuodesta 2018 lähtien ottanut omassa toiminnassaan lähtökohdaksi ilmastonmuutoksen torjunnan sekä kestävä ja vastuullisesti kasvavan elinkeinotoiminnan edistämisen. Strategiassa on kannatettavia kunnianhimoisia ilmastotoimenpiteitä, mutta toimenpiteiden oikeudenmukaisuutta arvioitaessa on syytä muistaa Lapin elinkeinoelämän kilpailukykyyn vaikuttavat tekijät, kuten pitkät etäisyydet, harva asutus ja maantiekuljetuksia painottava liikenneinfrastruktuuri. On tärkeä huomioida, toteutetaan vain sellaisia ilmastotoimenpiteitä, jotka kannustavat yrityksiä edelleen investoimaan Lappiin.

Painopistealue 2.1.: Aukkaat, hyvinvoinnin edistäminen

Strategisissa toimenpiteissä kannatettavaa on digitaalisten palveluiden kehittäminen, ja sitä kautta alueen yhdenvertaisuuden lisääminen. Mutta vaikka Suomi on vuosia toiminut edelläkävijänä digitaalisten palveluiden ja -teknologian kehittämisessä, silti kaikilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia tietoliikenneyhteyksiin. Lapissa ja harvaanasutuilla alueilla on edelleen alueita, joissa ainoa toimiva verkko on viranomaisten VIRVE. Arktisessa strategiassa kattavien tietoliikenneyhteyksien rakentamiselle tulee asettaa korkeat tavoitteet ja kirjata kattava tietoliikenneyhteyksien rakentaminen yhdeksi toteutettavaksi toimenpiteeksi, vasta tällöin arktisen strategian muita osa-alueita voidaan edistää täysipainotteisesti ja saavuttaa strategian mukainen tavoitetila.

Painopistealue 2.2.: Aukkaat, alkuperäiskansojen oikeudet

Arktisella alueella rajat ylittävä yhteistyö ja sen kehittäminen, sekä tunnistaminen kaikkien rajayhteisömaiden toimesta on tärkeää. Rajayhteistyön kehittäminen ja rajaesteiden poistaminen on

olennaista alkuperäiskansojen oikeuksien kannalta, mutta puhuttaessa rajat ylittävästä yhteistyöstä, ei voida unohtaa muita Lapin ihmisiä (mm. Tornionjoen varressa sijaitsevien kuntien asukkaita), joiden arkeen ja elämään rajan yli kulkeminen on olennaista. Yhteisen rajayhteisö määritelmän aikaansaaminen yhdessä Ruotsin ja Norjan kanssa tulee olla yksi arktisen strategian toimenpide, koska se on tullut esiin varsinkin nykyisessä koronavirustilanteessa.

Rajanylitys ja olemassa olevat rajaesteet ovat tärkeitä myös elinkeinoelämän kilpailukyvyille sekä pohjoisten alueiden talousyhteistyön lisäämiselle ja mainita tästä on syytä saada myös lopulliseen strategiaan.

Painopistealue 3.1.: Osaaminen, elinkeinot

Strategiassa pitää olla paremmin esillä pohjoisen Suomen talouden keskeiset toimialat, kuten metsä-, metalli-, energia- ja kaivosteollisuus sekä ict-teollisuus. Samoin pitää mainita uudet, kasvuala, kuten akkumetallien louhinta, akkuteollisuus, tekoäly- ja datatalous sekä fossiilivapaan teräksen tuotanto.

Lapin kauppakamari haluaa lisäksi korostaa, että meillä on Suomessa oltava jatkuvasti ajan tasalla oleva, faktoihin perustuva näkemys arktisen alueen taloudellisesta kehityksestä mukaan lukien nykyiset elinkeinot, tavaravirrat, logistiikka ja investoinnit talousvaikutuksineen arktisen alueelle ja koko Suomen kannalta sekä huolehdittava siitä, että edellä mainittu tilannekuva pysyy aina ajan tasalla.

Luonnoksessa mainitaan muutama vuosi sitten perustettu Arktinen talousneuvosto (AEC) ja pidetään sen toimintaa tärkeänä. Lapin elinkeinoelämän näkökulmasta talousneuvoston toiminta on ollut haparoivaa ja sen toiminta on painottunut Arktisen neuvoston jäsenmaiden suuryritysten tai jopa neuvoston tarkkailijamaiden suuryritysten toimintaan. Talousneuvosto on aloittanut toimintansa hallintoa rakentamalla, joten sen rahoitustarpeen vuoksi jäsenmaksutaso on ollut lappilaisten pk-yritysten näkökulmasta lähes tähtitieteellisellä tasolla.

Lapin kauppakamari kannattaa Suomen osallistumista Arktisen talousneuvoston toimintaan siten, että sen toimintaa uudistetaan voimakkaasti ja raskaita hallintorakenteita puretaan. Alueella toimivan kauppakamariverkoston kautta toimintaan voitaisiin saada lisää tehoa, pienentää kustannuksia lisätä asiakaslähtöisyyttä sekä tuoda pienten ja keskiuurten yritykset mukaan suuryritysten rinnalle yhdessä kehittämään tulevaisuuden kannalta tärkeää talusyhteistyötä.

Painopistealue 3.2.: Osaaminen, huippuluokan tutkimus

Myös kansallista rahoitusta tarvitaan turvaamaan pitkäjänteinen arktinen tutkimustyö. Kaikilla Suomen yliopistoilla on omaa arktista tutkimusta ja tällä hetkellä parhaat tulokset takaavaa yhteistyötä ei ole riittävästi. Siksi kaiken Suomessa olevan arktisen alueen tutkimuksen yhtenäistäminen ja koordinoinnin keskittäminen Lapin yliopiston Arktiseen keskukseseen voisi entistä paremmin tuottaa arktisen strategian tavoitteiden mukaisia tuloksia varsinkin yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa.

Painopistealue 4: Infrastrukturi ja logistiikka

Strategialuonnoksessa mainitaan Liikenne 12-suunnitelman merkitys ja kauppakamarin mielestä molempien yhteen sovittaminen on erittäin tärkeää. Kuten edellä olevissa yleiskommenteissa todettiin, tämä painopistealue kaipaakin myös selkeitä konkreettisia näkemyksiä, koska siinä jäädään varsin yleiselle tasolle. Sama ongelma oli myös Liikenne 12-suunnitelmassa.

Lapin kauppakamari totesi Liikenne 12-suunnitelmaa koskevassa lausunnossaan, kansainvälisistä yhteyksistä puhutaan, mutta niiden merkitys varsinkin Lapin osalta jää vajaaksi. Esimerkiksi Norja käyttää Lapin sekä pitkittäisiä että poikittaisia tieyhteyksiä omiin kuljetuksiinsa. Suunnitelma ei ota huomioon uusia pohjoisia kuljetusreittejä, kuten Koillisväylää, jonka kuljetukset lisääntyvät huomattavasti vuoteen 2032 mennessä ja saattavat aiheuttaa lisäliikennettä Pohjois-Norjasta sekä mahdollisesti myös Luoteis-Venäjältä Lapin kautta muualle Eurooppaan.

Satamat ja lentoyhteydet on mainittu, mutta niiden kansainvälisiä yhteyksiä ei. Jo tällä hetkellä Kemian sataman kautta kulkee Ruotsin vientituotteita ja potentiaalia on mahdollista kasvattaa. Lentoliikenteen osalta yhteydet itä-länsi-suunnassa ovat olemattomat. Niiden kehittämisestä hyötyisivät matkailun lisäksi myös muut toimialat.

Kausivaihtelut liikennemäärissä ovat matkailun osalta totta, mutta teollisuuden ja kaupan kuljetuksissa ei. Lisäksi suunnitelma ei ota huomioon Lapissa toteutettavia investointeja, joista hyvänä esimerkkinä on Metsä Groupin biotuotetehdas Kemissä. Sen lisäksi on odotettavissa muitakin teollisuusinvestointeja, Kaivosteollisuudessa on odotettavissa vuosikymmenen aikana useampia investointeja, jotka lisäävät kuljetusten määrää. Tämä on vakava puute, koska teollisuuden ja kaivosteollisuuden liikevaihto Lapissa on kymmenkertainen verrattuna matkailuun, joka mainitaan ainoana kuljetusten kannalta kehittyvänä toimialana.

Tämän painopistealueen tekstissä kaivattaisiin myös yllä olevan tyypistä konkretiaa, jotta tilannekuva olisi riittävän selvä. Lapin kauppakamari kannattaa eurooppalaisia liikenneverkkoja (TEN-T) koskevia esityksiä strategialuonnoksessa. Edellä mainittu tilannekuva olisi erittäin tärkeä myös tässä yhteydessä.

Rovaniemellä 12.3.2021

LAPIN KAUPPAKAMARI

Timo Rautajoki

Toimitusjohtaja

Rautajoki Timo
Lapin kauppakamari